

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра цивільного процесу

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Частина II

ПРАКТИКУМ

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
за спеціальністю 081 «Право»
ОП «Цивільна та господарська юстиція»

Одеса
Фенікс
2023

УДК 347
Ц58

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол 1 від 26 вересня 2023 року)

Рецензенти:

Діденко Л. В. – професор кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики Міжнародного гуманітарного університету;

Резніченко С. В. – професор кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

Редактори:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Голубєва Неллі Юрївна – професор кафедри, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія».

Технічний упорядник:

Шамота Олександр Володимирович – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Цивільне право. Частина II : практикум для здобувачів
Ц58 вищої освіти освіт. ступ. «бакалавр» за спец. 081 «Право», ОП
«Цивільна та господарська юстиція» [Електронне видання] /
авт. кол. ; за ред. Є. Харитонова, Н. Голубєвої ; НУ «ОЮА». –
Одеса : Фенікс, 2023.– 42 с. – URL: _____

ISBN 978–617–8395–64–3

Практикум містить плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу з курсу «Цивільне право, частина II» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право».

УДК 347

ISBN 978–617–8395–64–3

© Колектив авторів, 2023

Авторський колектив:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Голубєва Неллі Юріївна – д.ю.н., професор кафедри цивільного права, професор, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія»

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Павлова Вікторія Георгіївна к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Оскілко Олексій Олегович – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Шамота Олександр Володимирович – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

АНОТАЦІЯ

Дисципліна «Цивільне право» є обов'язковим навчальним компонентом в межах освітньо-професійної програми «Цивільна та господарська юстиція» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (спеціальність 081 «Право»). Це відповідає як вимогам відповідного Стандарту вищої освіти, так і сучасним вимогам до підготовки висококваліфікованих правників.

В межах згаданої освітньо-професійної програми цивільне право вивчається п'ять семестрів та поділено на три умовні частини.

Даний практикум призначений для використання в навчальному процесі здобувачами освіти, які вивчають другу частину курсу із зазначених трьох.

Навчальний курс присвячений вивченню цивільного права, а саме тих його частин, які стосуються регулювання речових та спадкових відносин. Речове та спадкове право є одними із найдавніших складових елементів приватного права. Речові та спадкові відносини і в сучасній цивілістиці відносяться до найважливіших та актуальніших з позиції їх дослідження, розвитку та вдосконалення.

Метою вивчення курсу є не тільки ознайомлення з теоретичними положеннями, а й набуття практичних навичок роботи в цивільно-правовій сфері.

Програма курсу передбачає практичні заняття та самостійну роботу здобувачів освіти.

Практичні заняття дають можливість перевірити, як здобувачі засвоїли теоретичні положення курсу. В процесі підготовки до практичних занять та під час занять здобувачі навчаються використовувати отримані знання, тобто набувають вміння застосовувати норми права до певних життєвих ситуацій, брати участь у дискусіях із спірних питань у науці цивільного права, відстоювати свої погляди щодо поведінки тих, хто бере участь у цивільно-правовому спорі. Здобувачі освіти отримують можливість правильно оцінювати думки, беруть участь у розгляді спору адвокатів, прокурорів, посадових осіб органів державного управління та самоврядування, рішення

суддів щодо застосування конкретних норм права, пропонувати свої рішення щодо застосування норм права.

Самостійна робота включає освоєння нормативного матеріалу (оцінку в комплексі всіх джерел права, що регулюють цивільно-правові відносини), вивчення теоретичного матеріалу (підручників, монографій, статей у періодичних виданнях), розв’язання задач та вирішення тестових завдань.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала оцінювання			
100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
90–100	A	Відмінно	зараховано
82–89	B	Добре	
74–81	C		
64–73	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	Fx	незадовільно	не зараховано
1–34	F		

РОЗПОДІЛ ГОДИН

Назви тем	Кількість годин		
	Денна форма		
	У тому числі		
	л	п	с.р.
1. Загальні положення про речові права. Право власності	2	4	9
2. Набуття і припинення права власності	4	4	9
3. Право приватної, державної та комунальної власності. Довірча власність	2	2	9
4. Право спільної власності	2	2	9
5. Цивільно-правовий захист речових прав	4	2	9
6. Права на чужі речі (обмежені речові права)	2	2	9
7. Загальні положення про спадкування	4	2	9
8. Спадкування за заповітом	4	4	9
9. Спадкування за законом	2	4	9
10. Здійснення права на спадкування.	2	4	10
11. Спадковий договір	2	4	10
Всього	30	34	101

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕЧОВІ ПРАВА. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Питання:

1. Історія виникнення речових прав. Поняття та ознаки речових прав.
2. Види речових прав. Співвідношення речових та зобов'язальних прав.
3. Поняття власності та права власності.
4. Ознаки права власності.
5. Суб'єкти та об'єкти права власності.
6. Зміст права власності.
7. Здійснення права власності.
8. Класифікації права власності.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.
2. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: наук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.
3. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.
4. Право власності: навчальний посібник. / Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Некіт К. Г. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018.– 256 с.
5. Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
6. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики: монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків: ЕКУС, 2023.– 606 с.

Теми рефератів:

1. Право власності на житло: сучасні проблеми теорії і практики.
2. Право власності на землю: сучасні проблеми теорії і практики.
3. Поняття та види речових прав: сучасні проблеми теорії і практики.

Задача 1.

Пан Тацюк продав пану Веленко пральну машину. За домовленістю сторін Веленко повинен був забрати пральну машину через два дні. Вночі в квартирі Тацюка трапилась пожежа в результаті якої згоріла зазначена пральна машина. Тацюк відмовився повернути Веленку отриману за пральну машину грошову суму посилаючись на те, що Веленко як власник пральної машини несе ризик випадкової загибелі речі.

Веленко звернувся до суду.

Яке рішення повинен винести суд?

ТЕМА 2. НАБУТТЯ І ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Питання:

1. Загальні положення про набуття права власності.
2. Підстави набуття права власності.
3. Підстави набуття права власності на створені (нові) речі:
 - а) створення речі для себе із дотриманням вимог закону;
 - б) самочинне будівництво, у визначених законом випадках;
 - в) специфікація.
4. Набуття права власності на продукцію, плоди та доходи від речі. Привласнення загальнодоступних дарів природи.
5. Загальні положення про набуття права власності на безхазяйну річ. Набувальна давність.
6. Набуття права власності на знахідку, бездоглядну домашню тварину. Скарб.
7. Загальна характеристика підстав припинення права власності
8. Відчуження речі як підстава припинення права власності. Відмова власника від права власності.

9. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна.
10. Викуп земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, приватної власності для суспільних потреб чи їх примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності. Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом для суспільних потреб чи примусовим відчуженням з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене. Викуп пам'ятки культурної спадщини.
11. Реквізиція. Конфіскація.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.
2. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: навч.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.
3. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.
4. Право власності: навчальний посібник. / Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Некіт К. Г. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018.– 256 с.
5. Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
6. Харитонов Є., Харитонова О. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України. Право України. 2011. № 5. С. 60–67.
7. Харитонов Є. О. До питання про трактування права власності та його зміст у сучасному цивільному праві України. Наукові праці Одеської національної юридичної академії. Одеса: Юридична література, 2004. Том 3. С. 86–94.

8. Голубєва Н. Ю. Визнання права власності в порядку набувальної давності. Науково-практичний журнал «Часопис цивілістики». – 2017 – № 25. – С. 33–38. URL. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16702/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%D1%94%D0%B2%D0%B0%20%D0%92%D0%B8%D0%B7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

9. Вороніна Н. В. Набуття права власності на знахідку за цивільним правом України: Автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Одеса. 2010.

10. Спасибо І. А. Набуття права власності в цивільному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І. А. Спасибо; НДІ приватного права і підприємництва АПН України. – К., 2009. – 18 с.

11. Яворська О. Юридичні підстави виникнення права приватної власності: Навчальний посібник. – Львів: 1996.

Теми рефератів:

1. Набуття права власності на скарб за цивільним законодавством України.

2. Реквізіція як підстава припинення права власності за цивільним законодавством України.

3. Конфіскація як підстава припинення права власності за цивільним законодавством України.

Задача 1.

Під час проходження археологічної практики студенти другого курсу історичного факультету Сіренко та Петров знайшли на розкопках кургану декілька старовинних золотих прикрас. Сіренко запропонував Петрову розділити знахідки між собою і нікому не говорити про це.

Чи законна пропозиція Сіренка? Які дії повинні вчинити Петров та Сіренко згідно чинного законодавства?

Задача 2.

Сім'я К. вирішила збудувати на місці старого батьківського будинку новий. Розбираючи стару будівлю сусід П., який допомагав сім'ї К. у будівельних роботах, знайшов під підлогою старий глечик. У ньому були заховані 44 старовинні монети; 10 з них були золоті.

За попередньою експертною оцінкою вартість знайденого становила 27 500 грн.

Проаналізуйте ситуацію. Чи зміниться вирішення якщо гр. П. допомагав сім'ї К. за оплату?

ТЕМА 3. ПРАВО ПРИВАТНОЇ, ДЕРЖАВНОЇ ТА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ

1. Поняття та характерні ознаки права приватної власності. Співвідношення права особистої та приватної власності.
2. Поняття права державної власності. Проблема співвідношення права державної власності та права власності народу України.
3. Об'єкти та суб'єкти права державної власності. Управління державною власністю.
4. Характерні ознаки права комунальної власності.
5. Поняття та характерні ознаки довірчої власності в Україні та співвідношення із Trust law у загальному праві.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.
2. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: наук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.
3. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.
4. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 5. С. 33–36.

5. Майданик Р. А. Проблеми довірчих відносин в цивільному праві. – К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2002.– 502 с.

6. Некіт К. Г. Особливості регулювання відносин довірчої власності. Цивільне законодавство України: навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова, К. Г. Некіт. Одеса: Юридична література, 2013. С. 144–152.

7. Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.

Теми рефератів:

1. Диференціація власності та права власності.
2. Історія розвитку та сучасні концепції інституту довірчої власності в правових системах світу.
3. Право власності Українського народу.

Задача 1.

Пан Івасюк в червні 2018 року придбав у пана Петренка автомобіль. Договір був оформлена шляхом фактичної передачі автомобіля, видачі паном Петренко пану Івасюку, розписки в отриманні грошової суми за автомобіль, і оформленням на пана Івасюка довіреності на право розпорядження цим автомобілем. Довіреність була видана строком на 3 роки.

Через 1,5 роки, в січні 2020 року пан Івасюк, вважаючи себе власником автомобіля, вирішив зняти автомобіль з обліку для його продажу. Орган внутрішніх справ вилучив у нього автомобіль, в зв'язку з тим, що пан Петренко в березні 2019 року був засуджений за скоєння важкого злочину, і йому призначили покарання, пов'язане з позбавленням волі та конфіскацією майна, що йому належить.

Пан Івасюк звернувся до суду з позовом про повернення йому автомобіля, як правомірному власнику.

Дайте правову оцінку діям Органу внутрішніх справ. Чи є підстави для визнання права приватної власності пана Івасюка на автомобіль? Як пану Івасюку захистити свої права.

Задача 2.

Пані Колісниченко розбираючи речі отримані у спадщину від батька виявила серед них декілька сплавів платини. Вона розпові-

ла про це своїй подрузі, яка повідомила фінансовий орган про те, що у власності приватної особи знаходиться майно, яке не повинно бути у приватній власності. Пані Колісниченко не заперечувала факт наявності в неї платини.

Фінансовий орган вручив пані Колісниченко припис про необхідність розпорядження платиною у встановленому законом порядку. Оскільки пані Колісниченко цього не зробила, до неї пред'явили позов про примусове відчуження платини з відшкодуванням її вартості за державними розцінками.

Пані Колісниченко проти позову заперечувала, посилаючись на те, що ринкова вартість платини значно вище.

Вирішить справу.

ТЕМА 4. ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання:

1. Поняття права спільної власності та види права спільної власності.
2. Поняття спільної часткової власності. Частки.
3. Здійснення права спільної часткової власності.
4. Припинення права особи на частку у спільному майні.
5. Спільна сумісна власність.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.

2. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: наук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.

3. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.

4. Право власності: навчальний посібник. / Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Некіт К. Г. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018.– 256 с.

5. Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.

6. Голубева Н. Ю. Припинення права особи на частку у спільному майні за рішенням суду. Вісник Верховного Суду України.– 2016.– № 9. – С. 40–48. URL. [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/b8f91cbe976894a3c225805f0033a7c4/\\$FILE/Visnyk_09_2016.pdf](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/b8f91cbe976894a3c225805f0033a7c4/$FILE/Visnyk_09_2016.pdf)

7. Сафончик О. І. Проблемні питання реалізації права спільної часткової власності за законодавством України// Актуальні проблеми держави і права. –2012. –Вип. 66. –С.42–48

8. Цивільне та сімейне право України: навч. посіб. / авт. кол.; за ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. 598 с.

Теми рефератів:

1. Визначення часток у праві спільної часткової власності
2. Здійснення права спільної часткової власності
3. Здійснення права спільної сумісної власності.

Задача 1.

Громадяни Тушко та Бровко були співвласниками будинку, який належав їм на праві спільної власності. Бровко, який проживав на другому поверсі, збудував веранду. Після чого Тушко звернувся з позовом до суду про її знесення. У позовній заяві він зазначив, що веранда перекриває природне освітлення його кімнати та змушує його постійно користуватись електроосвітленням.

На яке коло питань розраховане дане завдання? Чи підлягає позов задоволенню? Чи змінилося б рішення суду в разі, коли б Бровко був власником усього будинку, а Тушко – наймачем першого поверху цього будинку?

Задача 2.

Турбіній на праві приватної власності належало 4/5 будинку, а 1/5 будинку належала Іванову. За договором міни Турбіна передала Кузіну свою частину. Іванов звернувся з позовом до суду про визнання договору міни недійсним, посиляючись на ст. 362 ЦК України.

На яке питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

Задача 3.

Левченко звернувся до управління споживчого ринку м. Харкова зі скаргою на кафе “Фіалка”, розташованого поряд з будинком, в якому проживає у квартирі, що належить йому на праві приватної власності. Він зазначив, що діяльність відповідача порушує спокій мешканців будинку: гучна музика з кафе, що звучить до двох годин ночі, позбавляє можливості нормального відпочинку. Управління споживчого ринку попередило кафе “Фіалка”, що в разі продовження ним неправомірних дій йому буде заборонено здійснювати свою діяльність. Кафе “Фіалка” вважає свої права порушеними, оскільки воно як власник може на свій розсуд використовувати своє майно.

ТЕМА 5. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ РЕЧОВИХ ПРАВ

Питання:

1. Поняття захисту права власності. Види засобів захисту права власності.
2. Віндикаційний позов: поняття, умови подання.
3. Умови та наслідки задоволення віндикаційного позову.
4. Негаторний позов: поняття, умови подання, наслідки.
5. Позови про визнання права власності.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.
2. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: науко.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.
3. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.

4. Право власності: навчальний посібник. / Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Некіт К. Г. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018.– 256 с.

5. Голубева Н. Ю. Розгляд судами справ про перебудову чи знесення об'єктів самочинного будівництва // Юридичний вісник.– 2016.– № 4. – С. 91–99.

6. Голубева Н. Ю. Віндикаційний позов: умови пред'явлення, задоволення та відмови у задоволенні // Вісник Верховного Суду України.– 2017.– № 5 (201). – С. 42–48. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/53136939e0ca2533c225815a00479f8a/\\$FILE/Visnyk_05_2017.pdf](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/53136939e0ca2533c225815a00479f8a/$FILE/Visnyk_05_2017.pdf)

7. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2008. 40 с.

8. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія [Електронне видання] / за ред.: Є. О. Харитонova, О. І. Харитонovoї, К. Г. Некіт; упор.-укл. Ю. С. Маршук; НУ «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2023.– 336 с. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/23423>

9. Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.

10. Розгляд окремих категорій справ у судах: навч. посіб. / за ред. Н. Ю. Голубевої. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017.– 480 с.

11. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Київ: Юрінком Інтер, 2021.– 840 с.

Теми рефератів:

1. Захист права власності на землю за цивільним законодавством України.

2. Захист права власності на житло за цивільним законодавством України.

Задача 1.

На прохання сусідки, яка проживала одна, Кирилова передала їй в платне користування телевізор. Через кілька місяців сусідка за-

хворіла і попросила Кирилову відстрочити плату. За місяць сусідка померла і все її майно успадкувала її дочка Тарасова. Кирилова звернулась до неї з проханням повернути її телевізор та сплатити заборгованість за користування ним. Однак, донька відмовилась і пояснила, що мати нічого не згадувала про те, що телевізор взяла в користування і вважає, що мати його купила.

Проаналізуйте ситуацію. Який спосіб захисту слід обрати Кириловій для захисту свого права власності?

Задача 2.

Пані Колосова віддала дорогий раритетний настінний годинник для ремонту в майстерню. Коли вона з'явилась за ним через два тижні, як було домовлено, то їй пояснили, що майстер, який ремонтує її годинник захворів, а сам годинник взяв додому щоб доремонтувати його. За кілька днів пані Колосова побачила свій годинник у ломбарді. Як з'ясувалось, годинник у ломбард здала дружина майстра, що його ремонтував. Ломбард годинник взяв у заставу і погоджувався повернути його за умови сплати позики. Майстер та його дружина пояснили, що не мають грошей для повернення позики.

Колосова звернулась до ломбарду з ввідакаційним позовом.

Чи є підстави для задоволення індікаційного позову пані Колосової? Вирішіть спір по суті

Задача 3.

Кукушкіна звернулася до суду з позовом до Носика про повернення належного їй годинника. Позивачка посилалася на те, що Носик знайшов загублений нею годинник та відмовляється його повернути. Відповідач не визнавав позову, категорично заперечуючи факт знахідки.

Яким може бути рішення суду? Дайте правову оцінку ситуації.

Чи зміниться рішення суду, якщо:

- а) Носик купив годинник у комісійному магазині?
- б) годинник був подарований Носику його товаришем?
- в) Кукушкіна здала годинник у майстерню на ремонт та не забрала його. Майстерня через півроку реалізувала годинник через комісійний магазин?

ТЕМА 6. ПРАВА НА ЧУЖІ РЕЧІ (ОБМЕЖЕНІ РЕЧОВІ ПРАВА)

Питання:

1. Поняття та види прав на чужі речі.
2. Право користування чужим майном (сервітут): поняття, суб'єкти, об'єкти, види, зміст.
3. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій): поняття, суб'єкти, об'єкти, зміст.
4. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис): поняття, суб'єкти, об'єкти, зміст.
5. Володіння (посідання) і право володіння чужим майном.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.
2. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: на-ук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.
3. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.
4. Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
5. Харитонova Т.Є. «Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики» – Одеса: Юридична література, 2016
6. Шахназарян К. Загальна характеристика прав на чужі речі під час спадкування за законодавством України / К. Шахназарян // Юридичний вісник.– 2016. – Вип. 1. – С. 199–204.
7. Шахназарян К. Е. Класифікація засобів захисту прав на чужі речі за законодавством України/ К. Е. Шахназарян // Часопис цивілістики.– 2016.-Вип. 20.-С. 68–72.

Теми рефератів:

1. Підстави виникнення та припинення сервітутів.
2. Право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом

Задача 1.

Одеська міська рада передала пану Чаленко за безстроковим договором суперфіція земельну ділянку у 25 га. з розрахунку, що він побудує приміщення для будинку дитячої творчості. Однак пан Чаленко організував на означеній території тимчасовий ринок з невеликими тимчасовими будівлями. Чи є в означеній ситуації підстави для припинення договору суперфіція? Чи зміниться відповідь в залежності від строковості або безстроковості означеного договору?

Задача 2.

Після смерті Петрова належний йому на праві власності дачний будинок та дачна ділянка були порівну поділені між його дочками – єдиними спадкоємцями усього його майна. Дачна ділянка, оточена капітальним забором, була розділена між спадкоємцями таким чином, що на території однієї виявилися ворота для в'їзду автомашин, а на території іншої – хвіртка чорного ходу. Власниця тієї частини ділянки, на якій виявилася хвіртка чорного ходу, звернулася з проханням до старшої сестри в офіційному порядку дозволити їй користатися воротами для в'їзду і виїзду автомашин і, відповідно, надати право проїзду через приналежний сестрі ділянку. Сестра відповіла відмовою, заявивши, що проїзд автомашин через її ділянку зашкодить частині насаджень і, крім того, ворота можна зробити й в іншому місці.

Молодша сестра звернулася в суд з вимогою підтвердити її законне право сервітутного характеру на проїзд через ворота і земельну ділянку сестри.

Що можна визнати правом сервітутного характеру? На якій підставі виникає сервітут? Чи можна вважати, що у даному випадку, з огляду на рівні права обох сестер на спадкування майна, сервітут виникає автоматично, без будь-яких додаткових умов: висновку, договору, державної реєстрації тощо? Якщо ні, то що може бути підставою для встановлення сервітуту у даному випадку? Чи

вплине на рішення суду, з урахуванням викладених обставин наявності об'єктивної неможливості встановити другі ворота на ділянці позивача (через наявність перед забором комунікацій, інженерних споруджень, що виключають проїзд через них)? Яким повинно бути рішення суду по даній справі?

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ

Питання:

1. Поняття спадкового права та спадкування.
2. Джерела, система, принципи спадкового права.
3. Поняття спадкових правовідносин, суб'єкти, об'єкти, зміст спадкових правовідносин. Види.
4. Підстави виникнення, зміни та припинення спадкових правовідносин.
5. Усунення від права на спадкування.
6. Склад спадщини. Спадкування окремих видів майна, прав та обов'язків.
7. Відкриття спадщини.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України.– 1996.– № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України.– 2002.– № 21–22. – Ст. 135.
4. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: на-ук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.
5. Аліна С. С. Спадкування ІТ-об'єктів за сучасним цивільним законодавством: дис. докт. філос. Одеса. 2020. 204 с.

6. Діковська І. А. Міжнародне спадкування у ЄС та Україні: напрями адаптації права України до права ЄС: монографія. Київ, 2020. 303 с.

7. Кухарев О. Є. Актуальні питання спадкового права в судовій практиці: практ. посіб. Київ: Алерта, 2017. 260 с.

8. Кухарев О. Є. Диспозитивні та імперативні норми у спадковому праві. Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук. – практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, 19–20 травня 2017 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків: ХНУВС, 2017. С. 189–191.

Теми рефератів:

1. Універсальне наступництво у спадкуванні.
2. Сингулярне наступництво у спадкуванні.
3. Спадкування права на земельну ділянку.

Задача 1.

1 січня 2022 р. о 22.15 подружжя потрапило у ДТП на трасі Київ-Одеса. Чоловік помер на місці ДТП, а його дружина – через дві години у лікарні м. Одеса. Визначте час та місце відкриття спадщини після загиблого в ДТП подружжя.

Задача 2.

На автобані Одеса-Київ сталася аварія, внаслідок якої загинули К.О. та його неповнолітній син М.. дружина К.О., яка їхала разом з ними. Л.О. була доставлена до лікарні, в якій, не приходячи до тями, того ж дня померла. Подружжю О. належали житловий будинок, збудований під час їхнього спільного життя, і різне майно, яке було їхньою спільною власністю. Крім того, незадовго до загибелі подружжя батьки К. подарували їй цінний меблевий гарнітур. Вдома було виявлено двіощадні книги. Одна з них із вкладом на суму 2000000 грн. належала чоловікові, а друга – із вкладом на суму 500000. -дружині.

На спадок, що відкрився після смерті подружжя, претендують: 1) непрацездатна мати О; 2) батьки Л.О.; 3) їх син Петро, який перебуває в рейсі. Хто з них і яке майно наслідуватиме?

ТЕМА 8. СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

Питання:

1. Поняття заповіту та право на заповіт. Тлумачення заповіту
2. Права спадкодавця при укладенні заповіту. Таємниця заповіту. Коло спадкоємців за заповітом
3. Заповідальний відказ
4. Види заповітів
5. Загальні вимоги до форми заповіту та його посвідчення
6. Зміна і скасування заповіту
7. Недійсність і нікчемність заповіту
8. Право на обов'язкову частку

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України.– 2002.– № 21–22. – Ст. 135.
3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 року // Відомості Верховної Ради України – 1993 – № 39 – Ст.383.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 р. № 7.
5. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України № 296/5 від 22.02.2012 року.
6. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України № 3306/5 від 11.11.2011 року.
7. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 року // Відомості Верховної Ради України – 2004 – № 51 – Ст.553.
8. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених: Постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 15.06.1994 року зі змінами та доповненнями від 12.02.2013 року.

Теми рефератів:

1. Заповіт подружжя за цивільним законодавством України.
2. Заповіт з умовою за цивільним законодавством України.
3. Секретний заповіт за цивільним законодавством України.

Задача 1.

У померлої громадянки К. залишилися: мати 87 років і чоловік 66 років. Вона склала заповіт на користь чоловіка. Крім того, громадянка мала двох дітей. Визначте коло спадкоємців, між якими буде розподілена спадщина.

Задача 2.

Спадкодавець згідно заповіту залишив усе своє майно дочці (гр. Б.). Після його смерті 10.12.2022 залишились дружина, 1958 року народження (гр. В.) та два сини (гр. П. та С.), один з яких інвалід. У спадкодавця також була донька (гр. З.), яка померла до відкриття спадщини, залишивши двох малолітніх дітей (внуків спадкодавця М. та Н.)

Хто і яку частку від спадщини отримає?

ТЕМА 9. СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Питання:

1. Відмінність спадкування за законом від спадкування за заповітом.
2. Підстави спадкування за законом
3. Коло спадкоємців за законом. Поняття спорідненості
4. Порядок закликання спадкоємців за законом до спадкування
5. Спадкування за правом представлення
6. Заміна черговості спадкування
7. Розмір частки у спадщині

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.

2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України.– 2002.– № 21–22. – Ст. 135.

3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 року // Відомості Верховної Ради України – 1993 – № 39 – Ст.383.

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 р. № 7.

5. Маньковський В. В. Особливості суб'єктного складу першої черги спадкоємців при спадкуванні за законом в Україні, Литві та Польщі. Часопис цивілістики. 2021. № 43. С. 52–57. <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/article/view/444>

6. Маньковський В. В. Поняття та види спадкування за цивільним законодавством України, Литви та Польщі: порівняльно-правовий аналіз: дис...доктора філос. / Маньковський, Володимир Валерійович; Національний університет «Одеська юридична академія» – Одеса, 2022.– 198 с.

7. Харитонов Є.О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том III. Концепт приватного права і рекодифікації цивільного законодавства в Україні: рефлексії фронтиру: монографія / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2019.– 752 с.

8. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том I. Витоки. / Одеса, Фенікс, 2018.– 556 с.

Теми рефератів:

1. Спадкування усиновленими та усиновлювачами за цивільним законодавством України.

2. Спадкування за правом представлення за цивільним законодавством України.

Задача 1.

Після смерті Наєнко П. залишилася його непрацездатна 64-річна дружина, непрацездатна 87-річна мати, 35-річна донька від першого шлюбу, 30-річний син та 25-річна непрацездатна донька від другого шлюбу, 10-річний онук – син доньки померлого від першого шлюбу, племінник, який проживав разом із Наєнко П. та його дружиною та перебував на їх утриманні на протязі 7 років. Спадкодавець залишив заповіт, відповідно до якого все належне йому майно повинна була успадкувати його донька від першого шлюбу.

Визначте коло спадкоємців, між якими буде розподілена спадщина.

Задача 2.

Подружжя Карасенко мали 22-річну доньку, 13-річного сина, 70-річну мати з боку дружини, тітку та дядька з боку чоловіка та на їх утриманні з 14.01.2009 р. знаходився 81-річний Раков Р., з яким Карасенко Б. уклав договір довічного утримання. Предметом договору була квартира, яка після смерті Ракова Р. переходить у власність Карасенко Б.

У травні 2019 р. подружжя Карасенко загинуло в автокатастрофі, не залишивши заповіту. Після їх смерті відкрилася спадщина загальною вартістю 200000 тис. грн., включаючи предмети домашнього вжитку вартістю 40 тис. грн. Визначте коло спадкоємців, спадщину та її вартість, яку кожен з них успадкує.

ТЕМА 10. ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ. ОФОРМЛЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ

Питання:

1. Підстави для відкриття спадщини. Визначення місця і часу відкриття спадщини, складу спадщини
2. Особливості прийняття спадщини окремими категоріями спадкоємців
3. Строки для прийняття спадщини.
4. Право на відмову від прийняття спадщини та порядок його реалізації
5. Підстави та порядок визнання спадщини відумерлою. Спадкова трансмісія
6. Свідectво про право на спадщину, його форма, зміст, види, порядок оформлення

Література:

1. Про деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 164 від 28.02.2022 року. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>
2. Про Нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. – Ст. 383. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.

5. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: на-ук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.

6. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.

7. Козловська Л. В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 447 с.

Теми рефератів:

1. Відумерлість спадщини за цивільним законодавством України.

2. Охорона спадкового майна за цивільним законодавством України.

Задача 1.

Сидоров А. В. звернувся до суду з проханням про продовження строку для прийняття спадщини, яка відкрилася після смерті його матері. Своє прохання він мотивував тим, що дізнався про відкриття спадщини тільки через півтора роки після її смерті. При розгляді справи було встановлено, що Сидоров А. В. на протязі останніх років не підтримував з матір'ю ніяких відносин, не надавав їй матеріальну допомогу, хоча вона й зверталася до нього з такими проханнями. Всі турботи по утриманню та догляду за матір'ю прийняла на себе сестра Сидорова А. В., до якої й перейшло все спадкове майно.

Яке рішення повинен прийняти суд по цій справі?

Задача 2.

Подружжя Іванових потрапило в ДТП. Чоловік помер в день ДТП, а його дружина – на наступний день в лікарні. Після їх смерті залишилося майно у вигляді будинку, що належав чоловікові на пра-

ві особистої приватної власності та автомобіль, який був подарований дружині її батьками за рік до її 50-тиріччя. При цьому все своє майно чоловік заповів сину від першого шлюбу, а про інших двох дітей від шлюбу з померлою дружиною в заповіті взагалі нічого не вказано. У дружини серед спадкоємців залишилися двоє спільних з померлим чоловіком дітей і батько.

Визначте коло спадкоємців кожного з подружжя, між якими буде розподілена спадщина.

ТЕМА 11. СПАДКОВИЙ ДОГОВІР

1. Поняття спадкового договору.
2. Предмет та сторони спадкового договору.
3. Зміст та форма спадкового договору.
4. Порядок виконання, зміни та розірвання спадкового договору, забезпечення його виконання.

Література:

1. Про Нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. – Ст. 383. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2003.– № 40–44. – Ст. 356.

4. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: на-ук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. – Київ: Норма права, 2023. 1424 с.

5. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитоновна, І. В. Давидової. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 388 с.

6. Козловська Л. В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 447 с.

Теми рефератів:

1. Особливості спадкового договору з участю подружжя.
2. Розірвання спадкового договору.

Задача 1.

20.01.2019р. подружжя 79-річний Шевченко І. та 76-річна Шевченко Е., інвалід 1 групи уклали з громадянкою Ломовою Л. до-говір довічного утримання за яким до Ломової Л. переходило право власності на житловий будинок, що належав Шевченко І. та в якому проживало подружжя. За даним договором набувач Ломова Л. зобов'язувалася утримувати подружжя довічно та після їх смерті оплатити всі витрати, пов'язані зі здійсненням поховання.

В грудні 2021 р. внаслідок ДТП Ломова Л. загинула. Подружжя звернулося до нотаріуса з заявою про припинення договору довічного утримання, у зв'язку із смертю набувача. Що нотаріус повинен зробити в даній ситуації?

Задача 2.

14.09.2005 р. громадянин Петренко П. склав та нотаріально посвідчив заповіт, згідно з яким все належне йому майно, в тому чисті квартиру, де він проживав, заповідав сину Петренко М.

17.11.2017 р. Петренко П. уклав з громадянином Фоменко Т. договір довічного утримання за яким до Фоменко Т. переходило право власності на квартиру, що належала Петренко П. та в якій він проживав. За даним договором набувач Фоменко Т. зобов'язувався утримувати відчужувача довічно та після його смерті оплатити всі витрати, пов'язані зі здійсненням поховання. 30.01.2019 р. Петренко П. помер. 01.06.2019р. Петренко М. звернувся до нотаріуса для оформлення спадкових прав. При цьому з'ясувалося, що право власності на квартиру оформлене на Фоменко Т., якому видано свідоцтво про право власності. Петренко М. звернувся до суду з позовом про визнання спадкового договору недійсним і визнання за ним права власності на спірну квартиру. Яке рішення повинен прийняти суд по даній справі?

САМОСТІЙНА РОБОТА

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕЧОВІ ПРАВА. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Питання:

1. Історія розвитку цивільно-правового регулювання речових прав.
2. Класифікація речових прав.
3. Система речових прав та право власності: співвідношення.
4. Право оперативного управління, як засіб здійснення права власності.
5. Момент виникнення права власності.

Задача 1.

До фермерського господарства пана Онопрієнко пристала корова. Оскільки корову нічим було годувати, фермер забив її, м'ясо продав на базарі, а шкуру передав на шкіряний завод в обмін на шкіряні вироби.

Через два місяці з'явився власник корови.

До кого і які вимоги він може пред'явити згідно чинного законодавства?

ТЕМА 2. НАБУТТЯ І ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Питання:

1. Державна реєстрація права власності на нерухоме майно.
2. Співвідношення реквізиції, конфіскації, «реприватизації», експропріації, націоналізації.
3. Цивільна конфіскація.

Задача 1.

Громадяни А. побачив на подвір'ї шафу, що стояла поблизу паркану кілька днів. Коли А. запитав у сусідів, кому належить шафа, вони відповіли, що її виніс на двір один із сусідів, громадянин Б.,

який заявив, що вона йому не потрібна. Позаяк шафа була в непоганому стані, громадянин А. забрав її додому, реставрував і почав користуватися нею. Місяць потому громадянин А. зустрівся із громадянином Б. і той заявив, що давно розшукує свою шафу, оскільки його дружина лає його за цей вчинок, і він вирішив повернути шафу; йому вдалося з'ясувати, у кого його шафа і вимагає негайно повернути її. Громадянин А. заперечив, посилаючись на сусідів, які можуть підтвердити відмову громадянина Б. від шафи. При цьому він зазначив, що на відновлення шафи він витратив певні кошти і повертати її не збирається. Хто має рацію в цій суперечці? Чи має право колишній власник змінити рішення про відмову від права власності на майно?

ТЕМА 3. ПРАВО ПРИВАТНОЇ, ДЕРЖАВНОЇ ТА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ

Питання:

1. Особливості здійснення права приватної власності фізичними особами та юридичними особами приватного права.
2. Особливості захисту права приватної власності фізичними особами та юридичними особами приватного права.
3. Особливості захисту права комунальної та державної власності.
4. Право власності на земельну ділянку.
5. Право власності на житло.

ТЕМА 4. ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання:

1. Власність співвласників багатоквартирного будинку.
2. Вивчить судову практику щодо майна ОСББ.

Задача 1.

У травні 2023 р. Єлісеєва О. Н. звернулася з позовом до Фурсенко Петра про визнання права власності на автомобіль. Позивачка послалась на те, що з 2019 р. перебувала в зареєстрованому шлю-

бі з Н. (батьком відповідача), якому в жовтні 2018 р., як інваліду ВВВ І групи, був виділений безоплатно автомобіль «Запорожець». 2 грудня 2023 р. Н. помер. Як член сім'ї покійного, вона має право на автомобіль. Однак ним заволодів відповідач, чим порушуються її права.

З матеріалів справи видно, що автомобіль ЗАЗ-968М був наданий Н. з урахуванням і того, що відповідач (його син Микола, як член сім'ї, міг постійно здійснювати керування автомобілем для обслуговування батька. На його ім'я і був виданий технічний паспорт). Заперечуючи проти позову, Микола посилався на те, що на час отримання батьком автомобіля і в наступному він не припиняла з ним сімейних стосунків. Хоча він і прописався до позивачки, але продовжував фактично проживати із його сім'єю, вів спільне господарство. Його дружина здійснювала за ним догляд, а він постійно обслуговував автомобіль.

Як слід вирішити справу?

Задача 2.

Дві сестри отримали в спадок житловий будинок в рівних частках. Через деякий час одна із сестер – Клименко вирішила свою частину будинку подарувати чоловікові. Дізнавшись про оформлення такого договору, друга сестра – Костенко звернулась до суду з позовом про визнання його недійсним, вважаючи, що сестра порушила її переважне право на купівлю частки і до того ж не мала права розпоряджатися спільною власністю без її згоди.

Чи підлягає такий позов задоволенню?

ТЕМА 5. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ РЕЧОВИХ ПРАВ

Питання:

1. Конституція України і «охорона права власності».
2. Захист прав титульних посесорів (володільців).
3. Захист прав власника від незаконного втручання державних органів.

Задача 1.

Семборак звернувся з позовом до Якимовської про повернення суми позики. Ухвалою судді з метою забезпечення позову на май-

но Якимовської було накладено арешт і зобов'язано державну виконавчу службу провести опис її майна. Серед майна, яке описав державний виконавець, опинилися телевізор «Самсунг», ноутбук та холодильник, які належали синові Якимовської – Олексію.

В який спосіб Олексій Якимовський може захистити свої права на майно?

Задача 2.

Батумов та Осипова проживали разом без реєстрації шлюбу з 1995 року, вели спільне господарство. Батумов, переїхавши до Осипової, за кошти, виручені від продажу своєї квартири, провів капітальний ремонт будинку Осипової, збудував сарай, теплицю. Вони вирощували овочі та фрукти і кошти, що отримували від їх реалізації вносили на рахунок в Ощадбанк на ім'я Осипової. У 2005 році Осипова померла і її сестра Климова успадкувала все її майно, зокрема, також будинок та вклад у банку, а до Батумова звернулася із позовом про виселення.

Батумов звернувся до адвоката за консультацією про захист своїх прав.

Уявіть себе в ролі адвоката та надайте обґрунтовану консультацію Батумову.

ТЕМА 6. ПРАВА НА ЧУЖІ РЕЧІ (ОБМЕЖЕНІ РЕЧОВІ ПРАВА)

Питання:

1. Тенденції розвитку речово-правових інститутів у законодавстві України.
2. Характерні риси та специфіка особистих сервітутів.
3. Види прав на чужі речі.

Завдання

1. Скласти примірник договору про встановлення емфітевзису.

Задача 1.

Ніна Гробчак в 2010 році зареєструвала шлюб з Вістом. Він вселився в будинок Гробчак, що належав їй на праві приватної власності, як член сім'ї. У 2016 році Віст поїхав на заробітки в Росію. Ніяких відомостей про себе не подавав, тож у березні 2008 року

Гробчак звернулась до суду з заявою про визнання Віста безвісно відсутнім. Суд виніс рішення, яким дана заява була задоволена. Віст був виселений з будинку як такий, що був відсутній без поважних причин більше року.

У серпні 2018 року Віст звернувся з позовом до суду про вселення, бо вважав що він був відсутній з поважних причин. Гробчак була проти вселення Віста у свій будинок і подала позов про розірвання з ним шлюбу. В судовому засіданні Віст був проти розірвання шлюбу і просив суд визнати за ним право на проживання у будинку Гробчак і вселити його в цей будинок. Яке рішення повинен прийняти суд?

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ

Питання:

1. Проаналізуйте судову практику щодо спадкування банківських вкладів.
2. Проаналізуйте судову практику щодо спадкування подружжя та фактичного подружжя.

Тести

1. **Часом відкриття спадщини є?**
 - a) день звернення спадкоємців в нотаріальну контору;
 - b) день смерті спадкодавця;
 - c) день отримання свідоцтва про смерть спадкодавця;
2. **Місцем відкриття спадщини є?**
 - a) місце смерті спадкодавця;
 - b) місце укладання і посвідчення заповіту;
 - c) останнє місце проживання спадкодавця;
3. **Вкажіть неіснуючий принцип спадкового права України?**
 - a) принцип універсальності спадкового правонаступництва;
 - b) принцип свободи заповіту;
 - c) принцип свободи вибору форми заповідального розпорядження;
 - d) принцип забезпечення прав і інтересів необхідних спадкоємців;

- e) принцип свободи вибору у спадкоємців, які закликаються до спадщини.
- 4. Визначте особу, яка не є суб'єктом спадкових відносин?**
 - a) опікун спадкового майна;
 - b) виконавець заповіту;
 - c) утриманці спадкодавця.
- 5. Вкажіть загальний термін дії авторського права у спадкоємців?**
 - a) 50 років;
 - b) 70 років;
 - c) 100 років.

ТЕМА 8. СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

Питання:

- 1. Проаналізуйте судову практику щодо визнання заповіту недійсним
- 2. Складіть заповіт подружжя із заповідальним відказом

Тести

- 1. В заповіті обов'язково зазначається?**
 - a) місце та час його укладання;
 - b) час його дії;
 - c) кількість спадкоємців заповідача;
- 2. В разі неприйняття спадщини спадкоємцем за заповітом або позбавлення спадкоємця за заповітом права спадкування, його частка переходить?**
 - a) до інших спадкоємців за законом;
 - b) до інших спадкоємців за заповітом;
 - c) до держави;
- 3. Право на складання заповіту виникає?**
 - a) у 18-річної особи;
 - b) у повністю дієздатної особи;
 - c) у обмежено дієздатної особи;
- 6. Визначте долю частини спадщини, що не охоплена заповітом?**
 - a) вона пропорційно розподіляється між спадкоємцями за заповітом;

- b) вона розподіляється між спадкоємцями за законом на загальних підставах;
- c) долю цього майна вирішують спадкоємці за заповітом за загальною згодою;

ТЕМА 9. СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Питання:

1. Проаналізуйте судову практику щодо продовження строку прийняття спадщини

Тести

1. **Спадкування за законом має місце у разі?**
 - a) за рішенням нотаріуса;
 - b) за згодою сторін;
 - c) у разі відсутності заповіту;
2. **До першої черги спадкоємців за законом відносяться?**
 - a) батьки померлого;
 - b) дід і бабка померлого;
 - c) брати і сестри померлого.
3. **Другу чергу спадкоємців за законом складають?**
 - a) брати і сестри померлого;
 - b) тітки і дядьки померлого;
 - c) держава.
4. **Утриманці спадкують, якщо перебували на утриманні померлого?**
 - a) три роки;
 - b) чотири роки;
 - c) п'ять років.
5. **Спадкування за правом представлення – це?**
 - a) спадкування онуками (правнуками) спадкодавця ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім батькові, матері (дідові, бабі), якби вони були живими на момент відкриття спадщини;
 - b) спадкування особами, які не в ходять в коло спадкоємців за законом;
 - c) спадкування спадкоємцями наступної черги, коли спадкоємці попередньої черги відсутності або не прийняли спадщину.

ТЕМА 10. ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ. ОФОРМЛЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ

Питання:

1. Дайте розгорнуту відповідь на питання щодо вирішення ситуації внаслідок пропущення строку для прийняття спадщини.
2. Складіть на ваш вибір зразок однієї з наступних заяв:
 - про прийняття спадщини;
 - про відмову від прийняття спадщини;
 - про надання додаткового строку для прийняття спадщини.
3. Ознайомтесь з матеріалами судової практики та на базі отриманих знань розробіть правову позицію позивача або відповідача по конкретній судовій справі, пов'язаній зі здійсненням або оформленням спадщини.

Тести

1. **Яким органом строк для прийняття спадщини може бути продовжений?**
 - a) нотаріусом;
 - b) судом;
 - c) РАГСом;
2. **Відмова від спадщини може бути зроблена на користь?**
 - a) інших спадкоємців;
 - b) інших сторонніх осіб;
 - c) недержавних юридичних осіб;
3. **Визначте в яких межах спадкоємець, який прийняв спадщину, відповідає по боргах спадкодавця?**
 - a) в повному обсязі;
 - b) в межах дійсної вартості успадкованого ним майна;
 - c) в межах прямо передбачених в заповіті;
4. **Вкажіть наслідки порушення кредиторами порядку пред'явлення претензій спадкоємцям?**
 - a) неможливість посилання на показання свідків;
 - b) втрату кредиторами належного їм права вимоги;
 - c) втрату кредиторами права звертатися в суд за захистом порушеного права.

- 5. Хто здійснює охорону спадкового майна?**
- a) нотаріус;
 - b) спадкоємці;
 - c) піклувальник спадкового майна;
- 6. Які об'єкти цивільних правовідносин не потребують отримання свідоцтва про право на спадщину?**
- a) предмети домашньої обстановки та вжитку;
 - b) автомобілі;
 - c) вклади в кредитних установах.

ТЕМА 11. СПАДКОВИЙ ДОГОВІР

Питання:

1. Складіть проєкт спадкового договору.
2. Ознайомтесь з матеріалами судової практики у спорах, пов'язаних із спадковим договором. Розробіть правову позицію сторін по обраній конкретній справі.

Тести

1. Відчужувачем за спадковим договором може бути:
 - a) малолітня особа;
 - b) неповнолітня особа;
 - c) повнолітня особа;
 - d) будь-яка особа незалежно від віку.
2. Набувачем за спадковим договором може бути:
 - a) тільки фізична особа;
 - b) тільки юридична особа;
 - c) держава та (або) територіальна громада;
 - d) фізичні та юридичні особи.
3. Форма спадкового договору:
 - a) проста письмова форма;
 - b) письмова форма з нотаріальним посвідченням, а також державною реєстрацією у Спадковому реєстрі;
 - c) усна форма;
 - d) письмова форма з нотаріальним посвідченням.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Історія розвитку цивільно-правового регулювання речових прав в законодавстві України
2. Поняття, види та ознаки речових прав
3. Ознаки речі
4. Загальні положення про право власності. Власність і право власності
5. Ознаки право власності
6. Суб'єкти та об'єкти права власності
7. Зміст права власності. Здійснення права власності
8. Класифікації права власності
9. Поняття та загальні засади набуття права власності.
10. Класифікація підстав набуття права власності
11. Момент виникнення права власності
12. Набуття права власності на створені (нові) речі створенням речі для себе
13. Державна реєстрація права власності на нерухоме майно
14. Самочинне будівництво – випадки набуття права власності
15. Специфікація
16. Набуття права власності на продукцію, плоди та доходи від речі. Привласнення загальнодоступних дарів природи
17. Підстави набуття права власності на безхазяйну рухому річ та нерухому річ.
18. Набувальна давність
19. Набуття права власності на знахідку, бездоглядну домашню тварину.
20. Скарб
21. Знахідка
22. Загальна характеристика підстав припинення права власності
23. Відчуження речі як підстава припинення права власності. Відмова власника від права власності
24. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна
25. Викуп земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, приватної власності для суспільних

потреб чи їх примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності. Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом для суспільних потреб чи примусовим відчуженням з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене.

26. Викуп пам'ятки культурної спадщини
27. Цивільна конфіскація
28. Співвідношення реквізиції, конфіскації, «реприватизації», експропріації, націоналізації, цивільної конфіскації
29. Поняття та характерні ознаки права приватної власності. Співвідношення права особистої та приватної власності
30. Поняття права державної власності. Проблема співвідношення права державної власності та права власності народу України
31. Об'єкти та суб'єкти права державної власності. Управління державною власністю
32. Характерні ознаки права комунальної власності
33. Поняття та характерні ознаки довірчої власності в Україні та співвідношення із Trust law у загальному праві
34. Право власності на земельну ділянку
35. Право власності на житло
36. Поняття права спільної власності та види права спільної власності
37. Поняття спільної часткової власності. Частки
38. Здійснення права спільної часткової власності
39. Припинення права особи на частку у спільному майні
40. Спільна сумісна власність.
41. Право спільної сумісної власності подружжя.
42. Власність співвласників багатоквартирного будинку, власність ОСББ
43. Поняття захисту права власності. Види засобів захисту права власності.
44. Віндикаційний позов: поняття, умови подання
45. Умови та наслідки задоволення віндикаційного позову
46. Негаторний позов: поняття, умови подання, наслідки
47. Позови про визнання права власності
48. Захист прав титульних посесорів (володільців)
49. Зобов'язально-правові способи захисту права речових прав
50. Визнання незаконним нормативного акту та дій органів влади та місцевого самоврядування, що порушують право власності

51. Поняття та види прав на чужі речі
52. Право користування чужим майном (сервітут): поняття, суб'єкти, об'єкти, види, зміст
53. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій): поняття, суб'єкти, об'єкти, зміст
54. Право користування чужою земельною ділянкою для сільсько-господарських потреб (емфітевзис): поняття, суб'єкти, об'єкти, зміст
55. Володіння (посідання) і право володіння чужим майном
56. Поняття та значення спадкового права. Поняття спадкування. Види спадкування
57. Суб'єктний склад відносин спадкування. Усунення від права на спадкування.
58. Основні поняття та принципи спадкового права (відкриття спадщини, час і місце відкриття спадщини, спадщина, спадкова маса, спадкодавець, спадкоємець)
59. Час та місце відкриття спадщини. Юридичні наслідки відкриття спадщини
60. Спадкування за законом. Порядок розподілу спадкового майна
61. Розподіл майна померлого між спадкоємцями при спадкуванні за законом. Спадкування за правом представлення
62. Заповідальний відказ
63. Поняття та види заповітів
64. Форма та порядок складання заповіту.
65. Недійсність заповіту. Зміна та скасування заповіту.
66. Коло спадкоємців за заповітом та зміст заповіту
67. Поняття, зміст та суб'єкти права на обов'язкову частку.
68. Здійснення права на спадкування
69. Відмова від спадщини. Поняття та наслідки
70. Відповідальність спадкоємців по зобов'язаннях спадкодавця
71. Виконання заповіту
72. Спадкова трансмісія. Відумерлість спадщини
73. Оформлення спадкових прав.
74. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною.
75. Спадковий договір
76. Підстави та наслідки визнання спадкового договору недійсним
77. Співвідношення спадкового договору, договору довічного утримання та заповіту.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
РОЗПОДІЛ ГОДИН.....	6
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
САМОСТІЙНА РОБОТА.....	29
ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ.....	38

Навчальне видання

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
ЧАСТИНА II**

ПРАКТИКУМ

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»,
за спеціальністю 081 «Право»
ОП «Цивільна та господарська юстиція»

За редакцією
Є. Харитонова, Н. Голубєвої

Електронне видання

Ум-друк. арк. 2,4.
Зам. № 2402–28.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net